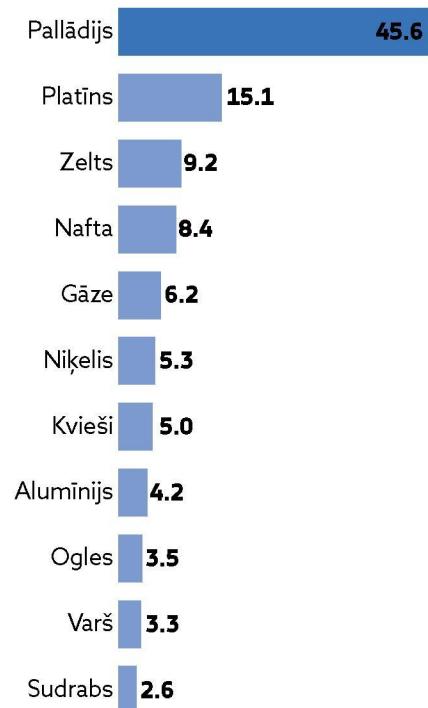

Krievijas iezīvielu eksporta daļa

Krievijas piegāžu daļa no kopējā pasaules ražošanas apmēra, %

Avots: JPMorgan (2020. gada dati); Bloomberg

Var pat mēģināt teikt tā, ka Krievijai kviešu tirgū ar visu šo ir izdevies no ierindas izsist savu tiešo konkurentu un no tā arī pagaidām nopelnīt. Jāņem vērā, ka Krievija ir arī nozīmīgs pasaules daudzmaiz ierastajai darbībai nepieciešamā alumīnija, nikēļa un pallādija avots.

Atra kara mašīnas apturēšana nenotiks

Eiropa nupat solījusi atteikties no Krievijas naftas, lai gan tas tāpat prasīs zināmu laiku. Ir runas, ka tas Krievijai var ļaut atrast citus tirgus – pamatā šajā gadījumā runa ir par Ķīnu un Indiju. Ja tā būs, tad Krievija savu kara naudas koferi var vismaz daļēji nosargāt.

Ier manāmas spekulācijas, ka, piemēram, ASV vajadzētu noteikt sankcijas pret tām valstīm un uzņēmumiem, kas turpinā sadarboties ar Krieviju. Šādas sankcijas gan, domājams, vēl vairāk sabojātu Rietumu attiecības ar šādām valstīm, kas pasauli jau varētu ievadīt loti plaša mēroga vispārējos tirdzniecības karos ar risku, ka tas patiešām pāraug kādā reālā, plašā, globālā karadarbībā. Vēl nesen jebkas no šīs sērijas izskatījās vairāk vien interesantu teoriju līmenī. Grūti iedomāties to, kā kādai jau tā nabadzīgai valstij

liegt, piemēram, Krievijas kviešu iegādi, kas tur tad riskē ar plašu badu un sociālaļiem nemieriem.

Rezumējot skaidrs klūst aptuveni tas, ka ar sankcijām ātra Krievijas kara mašīnas apturēšana nenotiks. Tas, protams, nenozīmē, ka nevajag darīt visu iespējamo, lai šī mašīna tiktu izsista no ierindas nākotnē. Pagaidām Krievijai, šķiet, tomēr gan pietiks naudas karošanai, gan tā spēs daļēji savai sabiedrībai kompensēt sankciju ietekmi.

Ir manāmi komentāri, ka pat Kremlī daudzi esot pārsteigti, ka Krievijas ekonomika ar tās rubli uz sankciju fona nav sabrukusi. Tiesa gan, daudz jautājumu paliekot par dzīvošanu tālākā nākotnē. Pārskatāmā periodā droši vien piedzīvosim, piemēram, jucekli ar Krievijas apgrūtinājumiem apkalpot savas parādsaistības. Pašas Krievijas Ekonomikas ministrijas bāzes scenārijs paredz, ka šīs valsts naftas ieguves apmēri šogad saruks par 9% un gāzes – par 5,6%.

Ļauj dabūt atlaidi

Dažas valstis notiekošajā saskata lielu izdevību. Tā pati Indija Krievijas naftu nu pērk ar atlaidi, salīdzinot ar melnā zelta etalonu cenu biržā. Bloomberg kalkulācijas liecina, ka Indijas naftas pārstrādātāji no Krievijas šā gada iebrukuma Ukrainā līdz maija pirmajai daļai esot uzpirkuši 40 miljonus Krievijas naftas barelu. Tas esot par 20% vairāk nekā viss Indijas Krievijas naftas uzirktais 2021. gada apmērs. Šajā ziņā var vien spekulēt, kur beigās nonāks šī Indijā pārstrādātā Krievijas nafta.

Viss notiekošais liecina, ka savu sadarbību enerģijas jomā ar Krieviju pastiprinās Ķīna. Arī tā lētāk uzpērk Krievijas naftu, ko līdz ar sankcijām nevar vai negrib pirkst citi. Tieki lēsts, ka tieši ar lētāko Krievijas naftu Ķīna, visticamāk, atjauno arī stratēģiskos savus šī resursa uzkrājumus.

Līdzīgs stāsts esot saistīts ar citām Krievijas iezīvielām. Faktiski pietiekami lieļa daļa no pasaules nebūt nav iesaistīta sankciju noteikšanā. Tirdzniecība turpināsies, un vajadzība pēc degvielas un citām iezīvielām, visticamāk, arī saglabāsies augsta. Pagaidām tas turklāt notiek pie augstām cenām.

Krievijai, protams, būs grūti pārorientēties prom no sava ienesīgā Eiropas tirgus (un otrādi). Te gan nebūs variantu. Līdz tam daudzi lielie Eiropas Krievijas resursu patēriņi, piemēram, tās gāzes uzpirceji Vācijā, gan vēl turpinās sadarboties ar Krieviju.

Viedoklis

Kas jāzina par uzņēmumu atbilstību

Violeta Zeppa-Priedite,

Dr. iur., zvērināta advokāte,
Sorainen Latvijas biroja korporatīvo noziegumu izmeklēšanas un atbilstības prakses vadītāja

Iedomāsimies situāciju – jūs esat uzņēmuma iipašnieks. Atklājas, ka kāda valsts pārvaldes iestāde, piemēram, Valsts ieņēmumu dienests, Datu valsts inspekcija, Pārtikas un veterinārais dienests, būvvaldes, Finanšu un izlūkošanas dienests, Konkurences padome, kurai piešķirtas kādas valsts reguļētās jomas uzraudzība un kontrole, konstatē, ka jūsu uzņēmums ir pieļāvis kādu nozares normatīva pārkāpumu. Vai vēl vairāk – kļūst zināms, ka jūsu uzņēmumā kāds no uzņēmuma darbiniekiem ir veicis krāpnieciskas darbības un jaunprātīgi rīkojies ar uzņēmuma finanšu līdzekļiem, devis kukuli kādai valsts amatpersonai vai veicis cita veida noziedzīgu nodarījumu. Par šo uzņēmumam tiek izteikti tiesību aizsardzības iestāžu pārmetumi, ka nodarījums izdarīts uzņēmuma nepietiekamas uzraudzības vai kontroles rezultātā. Likuma izpratnē kā uzņēmuma vadītājs varat būt ne tikai cietušais, bet arī līdzvainīgs šajā situācijā. Uzņēmuma atbildība var nozīmēt ievērojamus naudas sodus un aizliegumu darboties noteiktā jomā. Kā pasargāt gan uzņēmumu, gan sevi, gan savus godprātīgos darbiniekus? Veiksmīga recepte ietvers vairākas sastāvdaļas: prevencija, izglītošana, izmaiņu monitorēšana, konkurences prasību ievērošana, iekšējās ziņošanas sistēma, bet pāri visam – vadlīniju pielietošana ikdienas darba realitātē.

Jāsamazina iespēja iekulties problēmās

Latviešu valodā ieviestais termins "uzņēmuma darbības atbilstības nodrošināšana" varbūt nav pārāk labskaņīgs, bet vienlaikus tas labi atspoguļo bieži lietotā angļu termina *compliance* būtību.

Istību jeb compliance (angļu val.)

Vienkārši sakot, tas ir preventīvs rīks, lai uzņēmējiem pēc iespējas minimizētu risku iekultēs problēmās.

Pasaulē atbilstības nodrošināšana nav nekas jauns – uzņēmumi, kuriem ir svarīga savas reputācija gan klientu, gan darbinieku, gan sadarbības partneru acīs, jau gadu desmitiem plaši piemēro atbilstības nodrošināšanas rikus.

Sorainen pieredzēts, ka daudziem uzņēmumiem vismaz formāli uz papīra ir izstrādāta risku vadības un cita darbību noteicoša politika. Vieniem uzņēmumiem tā ir bijusi nepieciešama, piemēram, lai ie-gūtu ISO vai kādu citu nozares sertifikātu, citiem to ieviest prasījis kāds liels klients. Vēl kāds uzņēmums vadlīnijas ir saņēmis no sava ārvalstu mātes uzņēmuma. Ne vienmēr šis vadlīnijas un procedūras ir pieiekami labi ieviestas praksē, izskaidrotas darbiniekiem, iekšēji kontrolētas un aktualizētas atbilstoši jaunam normatīvo aktu regulējumam vai izmaiņām esošajos likumos. Tas savukārt mēdz radīt ļoti būtiskas problēmsituācijas, sākot no skaidrošanās ar kompetentajām iestādēm, beidzot ar iesaisti ilgos un lielas izmaksas radošos pārbaudes procesos.

Soda mērs - piespiedu līdzekļi juridiskai personai

Tajos gadījumos, kad notiek atkāpes no atbilstības procedūrām (tās netiek ievērotas vispār vai tiek ievērotas pavirši), uzņēmuma vadībai var nākties saskarties ar kompetento valsts iestāžu brīdinājumiem, sankcijām un citiem ietekmēšanas līdzekļiem.

Nereti, veicot atsevišķu iekšējo procedūru uzlabojumus un veicot atbilstošas korekcijas uzņēmuma un tā darbinieku ikdienas darbībā, izdodas gan nodrošināt atbilstību jomas priekšrakstiem, gan saskatīt brīdinājuma zīmes, kas palīdz izvairīties no jaunu pārkāpumu nepieļaušanas. Nōzīmīgi, ka krimināltiesību jomā līdzekus procesiem, kas tiek veikti par fiziskas personas noziedzīgiem nodarījumiem, bieži tiek uzsākti procesi par piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanu juridiskām personām, piemēram, naudas piedziņa, tiesību ierobežošana, mantas konfiskācija un pat likvidācija. Juridiskajām personām tā ir uzņēmuma amatpersonu atbildība, ja nepietiekamas kontroles un uzraudzības dēļ uzņēmums ir nonācis līdz tam, kādam no darbiniekiem ir bijusi iespēja veikt noziedzīgu nodarījumu. Nonākot jau šādā situācijā, gan uzņēmumu vadītāji,

gan uzņēmumu juristi bieži vien diezgan skaudros apstākjos saprot, cik liela nozīme ir tam, lai iekšējās procedūras būtu sakārtotas un piemērotas praksē.

Ja uzņēmuma procedūras un līdz ar to tā saimnieciskās darbības vide ir sakārtota un pienācīgi realizēta praksē, tad problēmsituācijas gadījumā, kompetentajām iestādēm veicot pārbaudes, uzņēmumam, visticamāk, netiks piemēroti piespiedu līdzekļi. Pretējā gadījumā nākas saskarties ar nepatīkamām juridiskām sekām, piemēram, atlauju un licenču atņemšanu, mantiskām sankcijām, likvidāciju, kriminālatbildību.

Rūpīgi jāseklo aktualitātēm

Uzņēmumu darbības atbilstības nodrošināšanas jautājumi ir aktuāli visdažādāko jomu uzņēmumiem – no dzīvnieku labturības pārkāpumiem lopkopībā un noteikudeņu attīrišanas prasībām pārtikas rūpniecībā līdz intelektuālā īpašuma noziegumiem augsto tehnoloģiju nozarēs. Principā tā ir aktualitāte ikvienam uzņēmumam, kura darbību regulē kādi ārējie normatīvie akti. Tā, piemēram, 2020. gada pavasarī daudziem uzņēmumiem aktuāls kļuva jautājums – kādas VVD un VID prasības jāspēj izpildīt uzņēmumam, lai tas varētu uzsākt dezinfekcijas līdzekļu ražošanu, ievērojot visas konkrēto iestāžu prasības. Tāpat nemainīgi aktuāli ir noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas un GDPR regulas jautājumi – kā preventīvi novērst noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un datu drošības pārkāpumus.

Kopš Krievijas kara uzsākšanas Ukrainā milzu aktualitāti ir ieguvuši jautājumi par sankcijām pret Krievijas un Baltkrievijas uzņēmumiem. Kā efektīvi pārbaudīt, vai sadarbības partneru uzņēmumu patiesais labuma guvējs nav kāda persona, pret kuru ir vērstas sankcijas? Ja veiksiet pārskaitījumu šādam uzņēmumam par jau saņemtajām precēm, vai tas būs pārkāpums?

Objektīvi ir saprotams, ka biznesa ikdienā nereti nav laika domāt par sīkumiem un tāpēc dažādiem uzņēmuma priekšrakstiem nepievēršam rūpīgu uzmanību. Hipotētiski šādi var dzīvot arī ilgi un laimīgi. Tomēr prakse rāda, ka tas ir tikai laika jautājums, līdz rodas problēmas.

Jāuzrauga atbilstība konkurences prasībām

Viena no tipiskajām uzņēmumu atbilstības jomām ir konkurences tiesības, kas

tostarp nosaka pret konkurenci vērstu vienošanos neatkarīgu uzņēmumu vidū aizliegumu un dominējošā stāvokļa jaunprātīgas izmantošanas aizliegumu. Nav noslēpums, ka par konkurences tiesību pārkāpumiem uzņēmumiem var tikt piemēroti bargi naudas sodi – līdz 10% apmērā no uzņēmuma iepriekšējā gada apgrozījuma. Pārkāpuma gadījumā uzņēmumam ir jārēķinās arī ar risku, ka pret to var tikt vērstas zaudējumu piedziņas prasības no personām, kuras ir cietušas no uzņēmuma konkurenci kropļojošās rīcības.

Lai mazinātu riskus, kas saistīti ar iespējamie Konkurences likuma pārkāpumiem, atbildīgi uzņēmumi ne tikai ievieš iekšējās konkurences tiesību atbilstības procedūras, bet arī regulāri veic darbinieku apmācību un periodiski organizē iekšējos auditus, piemēram, pārbaudot uzņēmuma līgumu un citas dokumentācijas atbilstību Konkurences likumam.

Iekšējā trauksmes celšanas sistēma – palīgs

Visbeidzot jāvērš uzmanība uz jaunu atbilstības jomas aktualitāti, kas uzņēmējdarbības vidē nav tikusi īpaši apspriesta un ieviesta.

Proti, 2022. gada 4. februārī stājās spēkā jaunais Trauksmes celšanas likums. Viens no likuma mērķiem ir nodrošināt trauksmes celšanas mehānismu izveidi un darbību. Prasība publiskas personas institūcijām, kā arī uzņēmumiem, kuros ir vairāk nekā 50 nodarbināto, izveidot iekšējo trauksmes celšanas sistēmu, nodrošinot nodarbinātajiem iespēju droši ziņot par pārkāpumiem un garantējot viņu aizsardzību, ir spēkā jau kopš 2019. gada 1. maija. Ja publiskajā sektorā šī prasība ir izpildīta, tad mūsu novērojumi liecina, ka privātajā sektorā tik labi nav veicies. Tā kā nekāda īpaša atbilda par iekšējās trauksmes celšanas sistēmas neizveidošanu likumā nav noteikta, šis jautājums bieži vien nav uzņēmumā darāmo darbu galvgalī.

Tomēr iekšējā trauksmes celšanas sistēma ir vērtīgs rīks, kā uzņēmumam savlaciņi uzzināt par iespējamiem nozīmīgiem normatīvo aktu pārkāpumiem.

Tā var palīdzēt novērst pārkāpumus, pirms iespējamais trauksmes cēlējs, uzskatot, ka uzņēmuma līmenī tāpat nekas netiks risināts, par tiem ir informējis plāšāku sabiedrību.